

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav východoevropských studií

Posudek vedoucího práce na disertační práci Mgr. Radomyra Mokryka

**„Šedesátníci a koloniální diskurz sovětské kultury na Ukrajině v době tání 1956–1964“
předkládané v roce 2021 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy**

Mgr. Radomyr Mokryk si v disertační práci stanovil ambiciózní cíl analyzovat tvorbu a působení vybrané skupiny tzv. šedesátníků v počátcích jejich činnosti, tedy v éře tzv. Chruščovova tání, a prokázat, že jejich „světonázor“ lze interpretovat v kontextu koloniálního diskurzu, vymezování se vůči dominantnímu sovětskému kánonu socialistického realismu, sovětskému kulturnímu a národnostnímu imperialismu či spíše kolonialismu a vůči pokračující rusifikaci ukrajinského národa. Ačkoli se ve své analýze primárně soustřeďuje na rozbor myšlenek a aktivit určitého jasně definovaného kruhu představitelů tzv. šedesátníků, zasazuje jejich myšlenkový vývoj do historického kontextu dějin Ukrajiny: v první řadě rozebírá impulzy a změny v sovětské politice za vlády Nikity S. Chruščova, která na jednu stranu dávala prostor pro myšlenkové prosazení se nové generace, na druhé straně ho ale podle autora dosti omezovala; Mokryk se nevyhýbá ale ani poměrně detailnímu pojednání o vlivu stalinského období na zkoumané autory, roli tzv. popraveného obrození z dvacátých a třicátých let, ale i jejich směřování k disidentským aktivitám od druhé poloviny šedesátých let. V tomto smyslu jsou autorovy úvahy nejen reflexí myšlenkového světa nové nastupující generace ukrajinských autorů v období tání, ale také celkovou snahou o interpretaci ukrajinských dějin, a to v poměrně širokém časovém rozsahu, minimálně od období tzv. ukrajinizace ve dvacátých letech až do období disidentských aktivit této nové generace v letech sedmdesátých. Tento přístup přináší celou řadu pozoruhodných diskusí, ale někdy bohužel také dosti nejasných až zmatečných interpretací, kdy se zdá, jako by sám autor někdy zpochybňoval některé své premisy a závěry. Navzdory kritickým výtkám, které budou součástí druhé části tohoto posudku, nicméně mohu konstatovat, že Mgr. Mokryk předložil pozoruhodnou práci, která nemá v českém bádání o novodobých ukrajinských dějinách a myšlení dosud období. Některé kapitoly jsou velmi zdařilé, platí to zejména o některých

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav východoevropských studií

analytických podkapitolách páté a sedmé kapitoly. Jiné naproti tomu trpí až přílišnou popisností. Ke kvalitě Mokrykovy práce přispívá taktéž fakt, že se snaží o vyvážený přístup – i když se mu to ne vždy podle mého názoru daří, jak ještě budu dokládat – který není v současných studiích ukrajinských badatelů, podléhajících často přílišné „nacionalistické“ interpretaci zvykem. V tomto smyslu se Mokrykova práce přiklání k vysoce kvalitním a nestranným ukrajinským badatelům, k nimž patří osobnosti jako S. Plochij, J. Hrycak, T. Hundorova, O. Pachlovská a mnozí další, na něž se ve své práci často odvolává, stejně jako na klíčové západní badatele.

Mokrykova práce však přináší i celou řadu problémů a nejasností, které vycházejí dle mého soudu z celkově problematického metodologického nastavení práce, nedůsledností v práci se zdroji a z některých premis, které se jaksi předpokládají, ale nejsou zdaleka prokázány. Základním metodologickým problémem práce je dle mého soudu skutečnost, že autor předpokládá, že generace šedesátníků se v počátcích své tvorby pohybovala v „koloniálním diskursu“, vymezovala se vůči sovětskému kulturnímu imperialismu, vůči rusifikaci Ukrajiny a stavěla se na pozici obhajoby „utlačovaného ukrajinského národa“, který je obětí „ruského imperialismu“ – v tomto smyslu Mokryk argumentuje, že šedesátníci v zásadě přejímají pozice nacionálních komunistů ze dvacátých let, čímž smiřují své komunistické pozice z raných let se svými nacionálními pozicemi ukrajinskými. Autor ale nevysvětluje, v čem byly jejich postoje v kontextu tání osobité. Navíc se jeví, že tento konstrukt pro zkoumané období ne zcela obстоjí, neboť z rozebíraných textů se výrazně projevuje jen ve dvou textech z konce Chruščovovy éry (Dzjuba, Sveršťuk), kdy se politika sovětského vůdce stávala stále více restriktivnější, což nahrává tomu, že v této době je již politika tání na svém ústupu. Tuto skutečnost, jako by si uvědomoval i sám autor, který na řadě míst naznačuje, že v raném období ještě šedesátníci nedospěli myšlenkově do pozic koloniálního diskursu a byli v mnohém daleko více ovlivňováni svým „stalinským“ dědictvím, i když i v tom mezi nimi byly rozdíly (viz například Sveršťuk). Paralelně to platí i pro Mokrykovy úvahy o postavení Ukrajiny v rámci Sovětského svazu, kdy se autor jednoznačně přiklání ke koloniálnímu podřízení Ukrajiny ruskému hegemonovi, aniž by

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav východoevropských studií

dostatečně uvážil, že zejména v poválečné éře takto jednoznačně nastavit vztah obou klíčových sovětských národů je dosti problematické (například i sami Rusové si mohli stěžovat, že v rámci sovětského konstruktů byla jejich národní identita potlačována).

Celkově chybí v těchto úvahách: 1) propracovanější definice pojmů „koloniálního či postkoloniálního diskurzu“ – koloniální a postkoloniální studie jsou velmi rozsáhlé a propracované, definice značně robustní, nicméně autor tento diskurs analyzuje velmi povrchně, z čehož vyplývá celá řada zmatků a nejasností, když na tento diskurs aplikuje ukrajinskou a sovětskou realitu; 2) chybí také propracovanější definice a vymezení pojmů vztahujících se k ukrajinskému nacionalismu (národní komunismus, ukrajinský nacionalismus, ukrajinizace, jazyková otázka), ruskému nacionalismu (rusifikace, imperiální diskurs, ruský kulturní imperialismus) a k sovětskému supranacionalismu (nadmárodní koncept) a zejména jejich souvztažnost ke konkrétní argumentaci šedesátníků (kromě dvou již zmíněných děl Džjuby a Sverst'uka z konce Chruščovovy éry) – někdy dochází k zaměňování některých pojmů a zjednodušování dosti složité národnostní reality a identity v sovětském poválečném období; v této souvislosti by stálo za to rozpracovat, jaká byla souvztažnost mezi ruskými a ukrajinskými šedesátníky, případně šedesátníky v dalších sovětských republikách, a zda se možná nakonec myšlenkový svět ruských a ukrajinských šedesátníků (případně dalších) daleko více neprotínal, než vylučoval – nebyl tedy fenomén ukrajinských šedesátníků v Chruščovových dobách daleko více definován v kontextu sovětském než exkluzivně národním ukrajinském?; 3) překvapivá je nedostatečná práce s primárními zdroji – téměř úplně chybí rozbor raných literárních děl vybrané skupiny šedesátníků; daleko více jsem si také sliboval, že se v práci objeví odkazy na rozhovory, které autor vedl s šedesátníky, a také odkazy na archivní zdroje, jak bylo slibováno v úvodu – nedostatečná práce s texty autorů poté vyvolává dojem, že Mokryk daleko více vychází v interpretacích myšlenkového světa ze svých vlastních předpokladů, než aby je vyvozoval a rozebíral na příkladech textů samotných autorů – pokud tak činí, vyvolává zdání, že namátkově vybírá některé literární texty (například některé básně), na nichž se pokouší, podle mého přesvědčení dosti účelově a nepřesvědčivě prokázat svoje premisy, které o šedesátnících jako celku budou beze zbytku

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav východoevropských studií

platit pro období disidentské, tedy od druhé poloviny šedesátých let. Ke cti autora slouží, že na několika místech své práce připouští, skoro se chce říci, že dokonce přiznává, že jeho základní premisa má značné mezery, nicméně ve svých závěrech zase poukazuje na to, že své premisy o koloniálním diskurzu, v němž šedesátníci tvořili v letech 1956–1964 fakticky prokázal.

Navzdory výše formulovaným kritickým poznámkám, o nichž jsme s autorem diskutovali často velmi bouřlivě již při psaní této práce, a které předkládám jako námět k obhajobě, však konstatuji, že dizertační práce Mgr. Radko Mokryka představuje mimořádný vědecký počín, a to zejména v kontextu českého bádání o Ukrajině a východní Evropě jako celku, a splňuje požadavky kladené na dizertační práci. Proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako **prospěl**.

V Liberci, 18. srpna 2021

PhDr. Stanislav Tumis, M.A., Ph.D.

Ústav východoevropských studií

Filozofická fakulta UK